

Гончаренко І.М., к.е.н., доц., Чайка О.С., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. У статті узагальнено теоретичні підходи до визначення основних понять термінологічного апарату теорії підприємництва. Розкрито функції підприємництва. Визначено специфічні риси господарювання в Україні. Виявлено проблеми діяльності підприємницьких структур. Проаналізовано рівень сприятливості умов ведення бізнесу в Україні згідно рейтингу Doing Business. Наведено основні негативні чинники ведення бізнесу. Обґрунтовано шляхи розвитку підприємницької діяльності суб'єктів ринку.

Ключові слова: підприємство; підприємницька діяльність; функції підприємництва; специфічні риси; проблеми; умови; чинники; розвиток.

Гончаренко И.Н., к.э.н., доц., Чайка А.С., магистр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Аннотация. В статье обобщены теоретические подходы к определению основных понятий терминологического аппарата теории предпринимательства. Раскрыты функции предпринимательства. Определены специфические черты ведения хозяйственной деятельности в Украине. Выявлены проблемы деятельности предпринимательских структур. Проанализирован уровень благоприятности условий ведения бизнеса в Украине согласно рейтинга Doing Business. Приведены основные негативные факторы ведения бизнеса. Обоснованно пути развития предпринимательской деятельности субъектов рынка.

Ключевые слова: предприятие; предпринимательская деятельность; функции предпринимательства; специфические черты; проблемы; условия; факторы; развитие.

Goncharenko I., Chaika O.

Kyiv National University of Technologies and Design

ENTERPRISE ACTIVITY IN MODERN CONDITIONS OF BUSINESS

Abstract. In the article the theoretical going is generalized near determination of basic concepts of terminological vehicle of theory of enterprise. The functions of enterprise are exposed. The specific lines of conduct of economic activity are certain in Ukraine. The problems of activity of enterprise structures are educed. The level of favourableness of terms of doing business is analysed in Ukraine in obedience to rating of Doing Business. Basic negative factors over of doing business are brought. Reasonably ways of development of entrepreneurial activity of market subjects.

Keywords: enterprise; entrepreneurial activity; functions of enterprise; specific lines; problems; terms; factors; development.

Постановка проблеми. У міру розвитку суспільства підходи до визначення поняття «підприємництво» змінювалися, уточнювалися, доповнювалися, а деякі твердження відкидалися. Це обумовлено як зміною форм власності на засоби виробництва і відповідно зміною політичної системи, так і зміною свідомості людини, її уявлень про цінності, мораль, культуру.

Внаслідок таких змін сутність підприємництва визначається з урахуванням діючої в даний період політичної системи, ступеня розвитку науки і техніки, поширення різних форм організації виробництва, ступеня його концентрації, розвитку ринку, грошового обігу, культурного й освітнього рівня населення тощо

Аналіз останніх досліджень. Проблемою підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні присвячені наукові праці вітчизняних вчених економістів. Так,

В. Рибчак в своїй статті акцентує увагу, що найбільш суттєві проблемні аспекти діяльності підприємницьких структур передбачають врегулювання питань, пов'язаних із: діяльністю центрів надання адміністративних послуг; проведенням конкурсів з визначення підприємств (організацій), що виконуватимуть функції робочих органів для організації конкурсів на прикладі пасажирських перевезень [9]. А. Виноградська розкриває основи підприємництва на професійному рівні з метою набуття теоретичних знань та практичних навичок у прийнятті рішень щодо вибору виду підприємницької діяльності, форм організації бізнесу, процесу створення підприємства, вибору власної кар'єри у бізнесі [4]. З. Варналій приділяє увагу малому підприємству як основі виробничої діяльності людини. Подає системні основи організації програмно цільового управління розвитком підприємництва в регіонах України. Обґрунтовує системотворчу роль пріоритетних напрямків підприємництва в регіонах [10]. В цих роботах розглянуто функції підприємництва, висвітлені погляди на категорійний апарат підприємницької діяльності та інші важливі аспекти. О. Кашуба аналізує сучасний стан вітчизняного підприємництва. Діагностує проблеми його розвитку на макро- і мікрорівнях української економіки [7]. Н. Коротенко висвітлює окремі аспекти політики розвитку підприємництва в Україні та країнах ЄС, його державної фінансово-кредитної підтримки, формування регуляторної політики у сфері підприємництва [8].

Разом з тим потребують окремого дослідження питання, пов'язані із аналізом сучасного стану регуляторної політики в Україні та формуванням механізму підприємницької діяльності.

Мета статті полягає у визначенні специфіки підприємницької діяльності в Україні в сучасних економічних умовах, щоб відокремити деякі з проблем, які заважають його розвитку і запропонувати рішення.

Результати дослідження. Головна особливість ведення підприємницької діяльності в Україні є те, що формування бізнес-структур стало можливим тільки із створенням незалежної української держави на початку 90-х років минулого століття, на відміну від розвинених країн, які мають довгі, безперервні десятки років досвіду в галузі підприємництва. Поява сучасного бізнесу в Україні відбулася за відсутності належної правової бази та механізмів підтримки держави і суспільства, відсутність початкового капіталу, знань і досвіду, щоб почати свій бізнес. Швидкий розвиток бізнесу відбувався, з одного боку, формуванням необхідних законів, створення інфраструктури, створенням можливостей навчання для більшості населення у підприємницькій діяльності на тлі реструктуризації великих об'єктів, зміна власності і т. д. з іншого боку – серйозні недоліки в організації бізнес-справи. Але в даний час українські підприємці працюють з недосконалістю нормативно-правової бази, яка також постійно змінюється, високі податки, відсутність сильної підтримки з боку уряду і місцевих органів влади, відсутність інформованості підприємців з питань, пов'язаних з їх професійною діяльністю.

Однією з головних перешкод є якість створеної нормативно-правової бази. Деякі закони, які мають назву і преамбулу, за змістом не відповідають «Закону», тому що вони мають подвійне тлумачення. Особливо це помітно в нормативно-правових актах, що визначають систему реєстрації новостворених компаній, податків і контролю підприємницької діяльності.

В Україні питанням підприємницької діяльності приділяють значну увагу. Проте порівняно з розвиненими країнами її рівень недостатній та потребує покращення. Результати досліджень Світового банку «Ведення бізнесу – 2016» показали, що за простотою ведення бізнесу в 2016 р. Україна посідала 142-те місце зі 183 країн світу. А вже в 2017 р. наша держава зайняла 112 місце, поліпшивши свою позицію на 28 пунктів порівняно з рейтингом минулого року. Україна зайняла перше місце у списку із десяти держав, що досягли найбільшого прогресу в покращенні умов для ведення бізнесу.

Станом на початок 2018 р. в Україні у сфері підприємницької діяльності функціонували 341,0 тис. підприємств, кількість яких зменшується у зв'язку із загостренням фінансово-економічної й політико-економічної кризи та воєнними подіями на сході України, 1591,16 тис. фізичних осіб-підприємців. Динаміку кількості суб'єктів підприємницької діяльності протягом 2013–2018 рр. наведемо в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка кількості суб'єктів підприємництва у 2013–2018 рр.

Показники	Кількість суб'єктів підприємництва					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Суб'єкти великого підприємництва, одиниць, у т. ч.:	586	659	698	659	497	423
Великі підприємства	586	659	698	659	497	423
Суб'єкти середнього підприємництва, одиниць, у т.ч.:	21 338	21 059	20 550	19 210	16 618	–
Середні підприємства	20 983	20 753	20 189	18 859	15 906	15 202
Фізичні особи-підприємці	355	306	361	351	712	–
Суб'єкти малого підприємництва, одиниць, у т. ч.:	68 316	71 083	68 103	65 021	55 159	–
Малі підприємства	56 796	58 468	57 587	55 332	45 676	43 575
Фізичні особи-підприємці	11 520	12 615	10 516	9 689	9 483	–
Суб'єкти мікропідприємництва, одиниць, у т. ч.:	2 093 688	1 608 819	1 510 776	1 637 180	1 859 887	–
Мікропідприємства	300 445	295 815	286 461	318 477	278 922	284 240
Фізичні особи-підприємці	1 793 243	1 313 004	1 224 315	1 318 703	1 580 965	–
Усього	2 183 928	1 701 620	1 600 127	1 722 070	1 932 161	–

Джерело: [5].

З табл. 1 видно, що протягом 2013–2018 рр. спостерігається зменшення кількості підприємств на 9,3%, або на 35 370 підприємств. Найбільше зменшення спостерігається серед великих (на 163 одиниці, або 27,8%), середніх (на 5 781 одиниць, або 27,6%) та малих підприємств (на 13 221 одиниць, або 23,3%). Чисельність мікропідприємств зменшилась протягом 2013–2018 рр. на 5,4%.

Найбільшу частку серед підприємств займають малі підприємства (94,28–94,45%), які є невіддільними складниками сучасного підприємництва. Частка обсягу реалізованої продукції малими підприємствами в загальному обсязі реалізованої продукції в Україні на початок 2018 р. становила 16,9%, середніми – 41,3%. Тому від підтримки цих суб'єктів з боку держави залежать перспективи розвитку вітчизняного підприємництва в цілому. Найбільша частка підприємств України знаходиться у таких регіонах, як: Дніпропетровська (7,9% усіх підприємств України), Харківська (7,3%), Одеська (7,0%), Київська (5,3%), Львівська (5,4%), Запорізька (4,2%) області та в м. Києві (25,4%). Найменша частка підприємств – у Житомирській (1,9%), Чернігівській (1,8%), Закарпатській (1,8%), Сумській (1,7%), Волинській (1,6%), Тернопільській (1,5%), Рівненській (1,5%), Чернівецькій (1,2%) та Луганській (1,0%) областях.

Деякі особливості діяльності підприємницьких структур України в 2017 р. подано в табл. 2.

Таблиця 2

Особливості діяльності вітчизняних підприємств у 2017 р.

Показник	Всього	У тому числі:		
		великих підприємств	середніх підприємств	малих підприємств
		в	в	в
Кількість підприємств, од.	343 440	423	15 202	327 815
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн	4973 350,0	2 021 725,2	2 048 313,2	903 311,6
Чистий прибуток (збиток), млн грн	-373 469,0	-152 705,3	-102 747,3	-118 016,4
Витрати на персонал, млн грн	383 883,1	160 331,1	162 687,9	60 864,1
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	6 032,8	1 949,1	2 516,0	1 567,2
Витрати на оплату праці, млн грн	289 342,3	120 823,2	123 257,1	45 262,0
Кількість найманих працівників, тис. осіб	5 909,8	1 949,1	2 514,5	1 446,2

Джерело: [5].

З табл. 2 видно, що підприємництво в Україні забезпечує майже 14% всього населення робочими місцями та заробітною платою. Найбільша сума витрат на оплату праці одного найманого працівника спостерігається у великих підприємствах (61 989,2 тис. грн), найменша – у малих підприємствах (31 297,2 тис. грн).

Проблеми у сфері підприємництва спостерігаються як на макрорівні, так і на мікрорівні. Деякі з них мають настільки глобальний характер, що для їх усунення потрібні кардинальні економічні реформи.

Виділимо основні проблеми, що перешкоджають розвитку сучасного підприємництва в Україні:

- військові дії, які активно ведуться на території нашої держави, що призвели до погіршення підприємницького середовища;
- зниження інвестиційної привабливості економіки, що ставить під сумнів перспективи розвитку підприємництва в Україні (зокрема, за рівнем привабливості податкового законодавства для іноземних інвесторів Україна займає 137 місце з 144);
- високі витрати часу на проходження офіційних процедур для започаткування підприємства, наприклад, отримання дозволів, ліцензій, перевірки (зокрема, у Македонії цей процес триває 3 дні, Угорщині – 4, Албанії та Білорусі – 5, Словенії – 6 днів, тоді як в Україні на проходження аналогічних процедур витрачається 27 днів, а також збереження значних обсягів витрат, пов'язаних із ліквідацією підприємств (зокрема, такі витрати становлять 42% розміру середнього доходу на особу, тоді як у 2017 р. у Бельгії, Данії, Словенії цей показник становив 4%, у Росії та Молдові – 9%).

Незважаючи на низку проблем, що ускладнюють діяльність підприємств, для їх усунення урядом виконані вагомі дії, зокрема:

- упорядковано процедури проведення перевірок суб'єктів підприємництва органами, що здійснюють контроль, та зменшення їх кількості;
- зроблено перші кроки щодо захисту вітчизняних підприємств від протиправних захоплень (рейдерства);
- спрощено механізми одержання дозвільних документів;
- проведено значну роботу з підготовки законодавчих актів у сфері дерегуляції підприємницької діяльності;
- запроваджено єдиний спрощений порядок державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та надання інших адміністративних послуг. Реєстрація

підприємницької діяльності сьогодні відбувається протягом 1–3 днів. За цим показником, згідно з даними експертів Світового банку, Україна входить у десятку кращих країн Європи;

- створено Єдиний державний реєстр юридичних і фізичних осіб-підприємців, відомості якого відкриті й загальнодоступні, запроваджено електронну реєстрацію суб'єктів підприємництва;

- затверджено та реалізовано численні регіональні й місцеві програми розвитку малого й середнього підприємництва.

Висновки та пропозиції. Для досягнення більш ефективної діяльності підприємницького сектору економіки, перш за все, необхідно реформувати законодавчу базу, зокрема податкову, що забезпечило б більш прозоре та ефективніше здійснення підприємницької діяльності.

Держава повинна більш цілеспрямовано сприяти розвитку фінансового сектору, становленню фінансових інституцій для кредитування підприємств, розвитку гарантування кредитів, лізингу обладнання, що забезпечило б вирішення проблеми фінансування підприємств.

Реформування податкової системи повинно передбачати запровадження простої, зрозумілої системи нарахувань та сплати податків, скорочення кількості податків, удосконалення системи обчислення податкових зобов'язань і т.п.

Особливе значення слід приділяти розвитку малого та середнього бізнесу шляхом удосконалення чинного законодавства, збереження спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва. Суттєву роль у фінансовій підтримці підприємництва мають відігравати фонди підтримки підприємництва. У західних країнах давно прийшли до висновку, що саме малі та середні підприємства швидше реагують на зміни ринкової кон'юнктури, поєднують ресурси, людей та потужності, що простоюють. В нашій країні слід використовувати накопичений позитивний досвід здійсненні підприємництва в розвинутих країнах. Отже, в Україні дійсно існують особливості у здійсненні підприємницької діяльності, а також багато проблем, що перешкоджають її розвитку. Їх врахування та вирішення забезпечить підвищення ефективності вітчизняного підприємництва, розширення підприємницького сектору, його інтегрування до світового економічного простору.

Список використаної літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2013 р. № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] // Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – К., 2017. – 67 с. – Режим доступу: <http://dkrp.gov.ua/info/3226>.
4. Виноградська А. Комерційне підприємництво: сучасний стан, стратегії розвитку: монографія / А. Виноградська. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 808 с.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
6. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва: статистичний збірник [Електронний ресурс] / за ред. О. Колпакова. – 2017. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
7. Кашуба О. Підприємництво в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. Кашуба // Економіка та держава. – 2018. – № 6. – С. 103–106.
8. Коротенко Н. Проблеми розвитку підприємництва в Україні / Н. Коротенко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 4 (34). – С. 96–103.

9. Рибчак В. І. Аналіз сучасних підходів до державного регулювання підприємницької діяльності в Україні / В. І. Рибчак // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – № 1 (3). – С. 41–45.
10. Варналій З. С. Детінізація економіки як чинник розвитку підприємництва / З. С. Варналій, З. Б. Живко // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 38–49.